

Juopperi Maria & Jylhä-Ollila Sari

Lasten merkitykselliset paikat: mitä ne ovat ja mistä ne rakentuvat?

Kandidaatintutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatuksen koulutus
2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Lasten merkitykselliset paikat: mitä ne ovat ja mistä ne rakentuvat? (Maria Juopperi & Sari Jylhä-Ollila)

Kandidaatintutkielma, 34 sivua

Syyskuu 2018

Paikka ja tila ovat maailmamme perusrakennusosia, joten ne nähdään usein itsestään selvinä ja ilman suurempaa merkitystä. Paikkojen syvällisempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että ne ovat monin eri tavoin sidoksissa ihmisiin ja ihmiset niihin. Paikka on keskeinen osa ihmistä, hänen identiteettiään ja elämäänsä. Paikkoihin liittyvät kokemukset ja niihin kohdistuva kiintymys muokkaavat sitä, keitä ja millaisia me olemme.

Tässä kandidaatintutkielmassa selvitetään, mitkä paikat ovat lapsille tärkeitä ja merkityksellisiä. Lisäksi kuvataan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat paikkojen merkityksen muodostumiseen. Tutkielman tutkimuskysymykset ovat siis “minkälaiset paikat ovat lapsille merkityksellisiä?” ja “mitkä tekijät vaikuttavat paikkojen merkityksen rakentumiseen?”.

Tutkielma on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jossa käytetään lähteenä kansainvälisiä ja kotimaisia tieteellisiä julkaisuja. Lähdemateriaalien pohjalta jäsennetään ja luodaan kokonaiskuvaa siitä, mitkä paikat ovat lapsille tärkeitä. Vastaavasti kuvataan myös paikkojen merkityksellisyyden taustalla olevia syitä ja tekijöitä.

Lapsille merkityksellisiä paikkoja ovat koti ja oma huone, harrastuksiin liittyvät paikat sekä erilaiset luonnonympäristön paikat. Myös sellaiset paikat, joita lapset voivat itse muokata, ovat monille merkityksellisiä. Paikat, joissa on mahdollisuus olla muilta piilossa tai näkymättömässä, ovat niin ikään tärkeitä. Merkitykselliset paikat voivat olla myös kokonaan tai osittain kuviteltuja.

Paikkojen merkityksen muodostumisessa on oleellista niiden tarjoama tilaisuus rauhoittumiseen ja omien ajatusten selvittelyyn. Paikkoihin liittyvät sosiaaliset toiminnot ja yhdessäolo ovat huomattava tekijä siinä, että paikka nähdään merkityksellisenä. Monien paikkojen kohdalla merkityksellisyys rakentuu niiden mahdollistamien aktiviteettien kautta. Myös paikkojen tarjoamat kontrollin ja toimijuuden tunteet tekevät niistä merkityksellisiä.

Lapset siis kiinnittyvät moniin erilaisiin paikkoihin ja monista eri syistä. Lasten paikkojen monet muodot ja merkitykset kuvaavat vahvasti sitä, että lapset ovat osaavia ja kykeneviä sosiaalisia toimijoita. Lapset valitsevat paikkoja omien tarpeidensa, ajatustensa ja mieltymystensä mukaan. Lasten merkityksellisiä paikkoja tai syitä niiden tärkeyteen on mahdotonta määrittää ilman, että tarkastelussa huomioidaan lasten omat näkemykset asiasta.

Avainsanat: lapsi, lasten paikat, merkitykselliset paikat, paikka, paikkaidentiteetti, paikkakiintymys

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimuksen lähtökohdat	6
2.1	Tutkimuksen tarkoitus	6
2.2	Kirjallisuuskatsaus menetelmänä.....	6
3	Paikka ja sen kokemukset lapsuudessa	8
3.1	Paikan monet ulottuvuudet	8
3.2	Paikkakiintymys ja paikkaidenteetti	9
3.3	Lapsi ja lapsuus.....	11
3.4	Paikkoja lapsille ja lasten paikat	12
4	Lapsuuden merkitykselliset paikat	15
4.1	Kotiin ja harrastuksiin liittyvät paikat.....	15
4.2	Luonnonympäristön paikat ja “muokattavissa” olevat paikat	16
4.3	Piiloutumisen paikat	17
4.4	Mielikuvituspaikat ja unelmissa olevat paikat	17
5	Paikan merkitystä rakentavat tekijät	18
5.1	Rauhoittuminen ja oma tila.....	18
5.2	Paikkojen sosiaaliset mahdollisuudet	19
5.3	Paikan mahdollistamat aktiviteetit.....	20
5.4	Paikkojen muokkaaminen ja kontrollin tunne	21
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	23
6.1	Merkitykselliset paikat.....	23
6.2	Mikä tekee paikasta merkityksellisen?	25
6.3	Tutkielman luotettavuus	26
7	Pohdinta	28
	Lähteet	31

1 Johdanto

Paikka ja tila ovat maailmamme perusrakennusosia, joten ne nähdään usein itsestään selvinä ja ilman suurempaa merkitystä. Paikan ja tilan käsitteiden tarkempi pohtiminen avaa kuitenkin uusia näkökulmia, merkityksiä ja ajatuksia, joita emme välttämättä ole aiemmin huomanneet ajatellakaan. (Tuan 1997, 3.) Tutkielmassamme tarkastelemme sitä, miten lähdekirjallisuudessa on kuvattu lapsuuden merkityksellisiä paikkoja. Ihminen on, ja on aina ollut, jollain tavalla sidoksissa paikkoihin. Sekä fyysisellä, eletyllä että koetulla paikalla on yhteys ihmiseen ja päinvastoin. Paikkakokemuksilla on vaikutuksensa ihmisen identiteetin kehittymiseen ja paikan merkitykset muuttuvat ja kehittyvät ihmisen elämänvaiheiden virrassa. (Hyry-Beihammer, Hiltunen & Estola 2014, 4.)

Paikkoihin ja niiden merkitykseen liittyvät kysymykset ovat olleet esillä myös maailman muutosten, kuten globalisaation ja informaatioyhteiskunnan kehittymisen, myötä. Jotkut tutkijat näkevät, että näiden muutosten myötä paikkojen merkitys ihmiselle vähenee, kun taas toiset korostavat sitä, että muutokset juuri lisäävät paikkojen merkityksen tutkimuksen tärkeyttä. (Gustafson 2001, 5.) Paikkojen merkitykseen liittyvät kysymykset ovat siis ajankohtainen aihe.

Paikan merkitykset lapselle ovat tärkeä tutkimuskohde, koska paikkojen merkitystä on tutkittu suhteellisen vähän. Toisella meistä on aiempaa taustaa maantieteellisen tutkimuksen puolelta. Tämän vuoksi aihe, jossa voimme yhdistää maantieteellisen tutkimuksen kannalta keskeisen paikan käsitteen lapsuuden tutkimukseen, tuntui kiinnostavalta. Koemme, että tällä tavoin hyödyntämällä omaa osaamistamme voimme herättää toisissamme uusia ajatuksia ja näkökulmia, sekä kehittää omaa tieteellistä ajatteluaamme. Haluamme tutkia lasten merkityksellisiä paikkoja siksi, että meitä kiinnostaa nimenomaan lasten omien kokemusten ja ajatusten esiin tuominen. Mielestämme on keskeistä antaa arvoa lasten kokemuksille tässä hetkessä, ilman, että kaiken tutkimuksen täytyy hyödyttää esimerkiksi oppimisen edistämisen tavoitteita.

Näemme, että vaikka esimerkiksi oppimisen edistäminen tukee lasten hyvinvointia, on tärkeää arvostaa myös lasten omaa kokemusmaailmaa myös sen itsensä vuoksi, ei vain siitä näkökulmasta, miten tätä tietoa voidaan hyödyntää. Esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Vasu 2016) esiin nousee oppimisympäristön merkitys lähinnä lasten oppimisen näkökulmasta. Oppimisympäristöön katsotaan lukeutuvan ne tilat, paikat, yhteisöt, välineet, käytännöt ja tarvikkeet, joiden nähdään tukevan lasten kehitystä, vuorovaikutusta ja oppimista.

(Vasu 2016, 31.) Huomiota ei kuitenkaan juuri kiinnitetä paikkojen merkitykseen lasten omassa elämässä, eikä siihen, minkälaisilla perusteilla lapset itse määrittävät paikkoja merkityksellisiksi. Esimerkiksi tieto siitä, minkälaisissa paikoissa lapset tuntevat olevansa turvassa ja viihtyvät, voisi olla huomattavan hyödyllistä vaikkapa päiväkotij- ja kouluympäristöjen kehittämisen kannalta. Näin ollen tutkielmamme tuloksilla voi olla myös käytännön hyötyä. Myös esimerkiksi Vesala (2016, 5) on todennut, että hänen omaa koulupiikan merkitystä käsittelevää tutkimustaan on motivoinut pedagoginen orientaatio. Taustalla on siis pyrkimys kasvattajien tietoisuuden lisäämiseen siitä, miten lasten paikkasuhteet rakentuvat.

Kullman, Strandell ja Haikkola (2012, 11) toteavat, että lapsuuden ja tilallisuuden välistä suhdetta tarkastelevat tutkijat näkevät lasten toiminnan olevan aina sekä tiloja muuttavaa, että niiden muovaamaa. Tilat ja paikat ovat siis aina läsnä lasten arjessa ja osaltaan muokkaavat lapsia ja lapsuutta. Vastaavasti lapset vaikuttavat ympäristöönsä ja sen tiloihin. Lapsuuden monitieteinen tutkimus korostaakin lasten aktiivista roolia arkisten tilojen ja paikkojen muokkaajina ja tulkitsijoina. (Kullman, Strandell & Haikkola 2012, 11.)

Suomalainen paikan tutkimus kasvatustieteen näkökulmasta on ollut suhteellisen vähäistä (Hyry-Beihammer, Hiltunen & Estola 2014, 4). Näin ollen näemme, että paikan merkityksen lisätarkastelulle on tarvetta. Kun ymmärrämme lasten yhteyden paikkoihin, opimme paremmin huomaamaan lasten näkemyksiä maailmasta (Green 2012, 270). Uskomme, että tutkielmamme myötä saadaan kokonaisvaltaisempi ymmärrys lapsesta ja lapsuudesta.

2 Tutkimuksen lähtökohdat

Tässä luvussa esittelemme tarkemmin tutkielmamme tarkoitusta. Samalla esittelemme tutkimuskysymykset, joihin vastaamalla pyrimme luomaan kuvan tarkasteltavasta ilmiöstä. Lisäksi kuvaamme tutkielman toteutuksessa käytettävää menetelmää, eli tässä tapauksessa kirjallisuuskatsausta menetelmänä.

2.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkielmassamme olemme kiinnostuneita ennen kaikkea lasten paikkaan liittyvistä kokemuksista. Aiheemme voi siis katsoa kuuluvan fenomenologisen tutkimuksen kenttään, sillä fenomenologiassa tutkitaan nimenomaan ihmisen kokemuksellista suhdetta todellisuuteen. Nämä kokemukset syntyvät vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa, ja niitä ovat luomassa esimerkiksi omat aistihavaintomme. (Laine 2010, 29.) Omassa tutkielmassamme lähemmekin liikkeelle siitä oletuksesta, että vaikka fyysiset paikat ovat ihmisille yhteisiä, näyttäytyvät ne omien havaintojen, muistojen ja kokemusten kautta erilaisina jokaiselle yksilölle. Maailma ei näyttäydy yksilölle ”sellaisenaan” tai kaikille samanlaisena, vaan se muodostuu merkitysvälitteisesti siinä suhteessa, joka yksilöllä on maailmaan (Alasuutari 2011, 60).

Tutkielmamme tarkoituksena on tarkastella, minkälaisia paikkoja aikaisemmassa tutkimuksessa on noussut esiin lapsille merkityksellisinä. Lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, miksi lapset kiinnittyvät tiettyihin paikkoihin ja mikä tekee paikoista merkityksellisiä. Tutkimuskysymyksemme ovat:

Minkälaiset paikat ovat lapsille merkityksellisiä?

Mitkä tekijät vaikuttavat paikkojen merkityksen rakentumiseen?

2.2 Kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Tutkielmamme toteutamme kirjallisuuskatsauksena. Salmisen (2011) mukaan kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan päästä moniin erilaisiin tavoitteisiin. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan esimerkiksi kehittää ja arvioida vanhaa tai luoda uutta teoriaa, pyrkiä tunnistamaan ongelmia tai kuvata tietyn teorian historiallista kehitystä. Lisäksi sen avulla voidaan rakentaa kokonaiskuvaa tietystä asiakokonaisuudesta. (Salminen 2011, 3.) Juuri kokonaiskuvan luomi-

nen on meidän tutkielmamme tavoitteena. Tavoitteenamme on siis luoda lähdekirjallisuuteen pohjautuen kokonaiskuvaa siitä, mitkä paikat ovat lapsille merkityksellisiä ja mitkä tekijät vaikuttavat merkityksellisyyden rakentumiseen.

Akateemisissa kausijulkaisuissa ja kirjoissa julkaistut artikkelit ja muut tekstit ovat kirjallisuuskatsauksen yleisimpiä ja sopivimpia lähteitä (Denney & Tewksbury 2012, 2). Tutkielmassamme käytämme lähteinä aiheeseen liittyvää aiempaa kirjallisuutta. Lähdekirjallisuutta löytyy muun muassa maantieteellisen, kasvatustieteellisen, sosiologisen ja ympäristöpsykologisen tutkimuksen kentältä.

Salminen (2011) jakaa kirjallisuuskatsauksen kolmeen perustyyppiin; systemaattiseen, meta-analyysiin ja kuvailevaan. Valitsimme kandidaatintutkielmamme menetelmäksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, koska haluamme luoda kokonaiskuvaa niistä tekijöistä, jotka tekevät paikoista merkityksellisiä lapsille. Kun tavoitteena on luoda yleiskatsaus aihepiiriin, on kuvaileva kirjallisuuskatsaus Salmisen mukaan hyvä valinta. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineistot ovat laajoja, eikä niitä tarvitse rajata tiettyjen sääntöjen mukaan. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vahvuutena on, että sen avulla pystytään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä laajalaisesti. Tarvittaessa voidaan myös luokitella tutkittavaan ilmiöön liittyviä ominaisuuksia. (Salminen 2011, 6.)

Kirjallisuuskatsauksen tekemisen etuna on Denneyn ja Tewksburyn (2012) mukaan se, että sen avulla voidaan hyvin tiivistää ja koota tarkasteltavaan aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimustietoa. Lisäksi kirjallisuuskatsauksen tekeminen toimii tehokkaana osana oppimisprosessia. (Denney & Tewksbury 2012, 1.) Näemmekin, että kirjallisuuskatsaus toimii hyvin menetelmänä tämän tutkielman aiheen suhteen, sillä paikkojen merkitystä lapsille on tutkittu jonkin verran, mutta hyvin monin eri tavoin ja eri konteksteissa. Tavoitteenamme onkin siis koota erilaisissa tutkimuksissa saatua tietoa lapsille tärkeistä paikoista. Kirjallisuuskatsauksen myötä laajennamme omaa käsitystämme aiheesta, mikä mahdollistaa tulevaisuudessa myös empirisen tutkimuksen tekemisen aiheeseen liittyen.

3 Paikka ja sen kokemukset lapsuudessa

Tutkielmamme kannalta keskeisiä käsitteitä ovat paikka, paikkakiintymys, paikkaidentiteetti sekä lapsuus ja lapsi. Paikka on itsessään varsin moninainen ja monitulkintainen käsite, johon liittyy myös monia muita käsitteitä kuten eletty paikka, paikan tuntu, paikkakokemus ja paikkakiintymys. Lapsen ja lapsuuden käsitteiden tarkastelu taas on keskeinen osa kaikkea lapsiin liittyvää tutkimusta. Aiheeseen perehtyessämme törmäsimme myös Rasmussenin (2004) tapaan jaotella paikat “paikkoihin lapsille” (places for children) ja “lasten paikkoihin” (children’s places). Mielestämme Rasmussenin jaottelu kuvaa hyvin sitä, miten eri tavoin paikat näyttäytyvät lapsille kuin aikuisille. Näin ollen käsittelemme tarkemmin myös paikkoja lapsille ja lasten paikkoja.

3.1 Paikan monet ulottuvuudet

Paikka on paljon muutakin kuin sen maantieteellinen konkreettinen sijainti. Sijainnin lisäksi paikoilla on elämän, kokemusten ja kertomusten kautta rakentuvat kulttuuriset merkityksensä. Paikat voivat olla selkeitä fyysisiä, osoitettavissa olevia kohteita, mutta toisaalta ne voivat olla myös keksittyjä, väärin muistettuja tai unohdettuja. (Knuutila 2006, 7.) Paikka rakentuu yhtä lailla sosiaalisista ja kulttuurisista rakenteista kuin fyysisistä rakenteistakin. Ihminen on aina jossain ollessaan myös vuorovaikutuksessa paikan kanssa. Tunteemme, muistomme ja ajatuksemme ovat jatkuvasti yhteydessä paikan erilaisiin piirteisiin. (Cele 2006, 37.)

Erityisesti lasten näkökulmasta paikka on usein merkityksillä ja tunteilla latautunut (Cele 2006, 37). Paikka ei siis ole jokaiselle yksilölle sama ja siihen ei liity pelkästään kaikille yhteisiä merkityksiä. Esimerkiksi paikkojen pienikin muokkaaminen voi olla merkittävä tekijä siinä, miksi paikasta tulee lapselle merkityksellinen tai “oma”. Omakohtainen kokemus paikasta ja sen rakentamisesta tai muokkaamisesta vahvistaa kiintymystä paikkaan. (Cele 2006, 38; Mårtensson 2004, 3.)

Yksilön omat henkilökohtaiset kokemukset paikkoihin liittyen ovat myös laajemmin mukana ihmisen elämässä, sillä ne osaltaan rakentavat identiteettiämme ja maailmankuvaamme (Forsselles-Riska 2006, 218). Paikkojen eläjän elämänhistorian voidaan sanoa olevan aina paikoissa läsnä. Jokaisella ihmisellä on omat elämänsä merkitykselliset paikat, joihin hän on tavalla tai toisella kiintynyt ja kiinnittynyt. Nämä paikat voivat muuttua ja vaihdella ihmisen elämänsä aikana. (Karjalainen 1997a.)

Nykyään paikka nähdään usein ennen kaikkea prosessina, jota muokkaavat tulevat ja menevät ihmiset, normien ja tapojen toisto, sekä paikassa jaetut tarinat ja kokemukset. Paikka on siis jatkuvassa kehityksessä. (Bartos 2013, 89.) Paikkaan liittyvä tunne kehittyy usein pikkuhiljaa ajan kuluessa ja paikkaan liittyvien kokemusten kertyessä. Suuri osa paikkaan liittyvistä kokemuksista on varsin ohimeneviä ja huomaamattomia, mutta silti mukana luomassa paikan tuntua. Mukana paikan tunnun muodostumisessa on sekä näkemämme, haistamamme että kuulemamme ympäristön osat, jotka yhdessä luovat sisimpäämme tallentuvan käsityksen siitä, miltä paikka meistä tuntuu. (Tuan 1997, 183–184.)

Paikka voidaan määritellä henkilökohtaiseksi tilaksi, jossa ihmiset elävät ja toimivat. Fyysiset ominaisuudet saavat merkityksen, kun ihmiset havainnoivat, tulkitsevat ja nimeävät ympäristöönsä. Näin muodostuu yksilölle merkityksellisiä paikkoja, joihin liitämme inhimillisiä ja subjektiivisia tunteita, arvoja, tietoja, muistoja, merkityksiä, toiveita ja pelkoja. Neutraalista paikasta tulee ihmiselle merkityksellinen paikka, johon kiintyminen tapahtuu elämisen kautta. Paikalla on oma erityinen sisältönsä. Tämä sisältö voi olla erilainen kaikille niille ihmisille, jotka paikassa elävät. (Sillanpää 2017, 71; Villanen & Alerby 2013, 28.)

Tutkielmassamme olemme kiinnostuneita yksilön elämän merkityksellisistä paikoista ja siitä, mistä niiden merkitys rakentuu. Näemme paikan olevan muutakin kuin fyysinen ympäristö, siihen liittyvät myös sosiaaliset suhteet, tunteet ja yksilölliset kokemukset. Paikat siis näyttävät yksilöille erilaisina. Paikat ja yksilön niihin liittämät tunteet ja ajatukset voivat myös kehittyä ja muuttua ajan saatossa. Keskitymme tutkielmassamme niihin lasten paikkoihin, joihin liittyy pääasiassa positiivisia merkityksiä.

3.2 Paikkakiintymys ja paikkaidentiteetti

Paikkakiintymyksen voidaan määritellä olevan positiivinen ja tunteita herättävä side, jonka ihminen luo erilaisia paikkoja kohtaan (Green 2013, 10). Paikkakiintymyksen käsitteeseen liittyy tunteiden ja vaikutusten lisäksi ihmisten tiedot ja uskomukset, sekä käyttäytyminen ja toimet paikkaa kohtaan. (Green 2013; Scannell & Gifford 2010). Paikkoihin liittyvät identiteetit sekä kiintymyssuhteet muuttuvat usein ajan myötä. On todettu, että varhaislapsuus on merkittävä ajanjakso, koska silloin pysyvimmät kiintymyssuhteet ja identiteetit paikkoja kohtaan kehittyvät. (Green 2013, 10.)

Brown ja Perkins (1992) ovat todenneet, että paikkakiintymykseen sisältyy useita eri puolia. Paikkakiintymykset ovat olennainen osa ihmisen itsemääritystä. Tähän sisältyy niin yksilölliset, kuin yhteisöllisetkin puolet ihmisen identiteettiin liittyen. Kiintymys luo pysyvyyden tunnetta elämään, mikä taas ohjaa ihmistä kohti omaa minuuttaan. Paikkakiintymys näkyy esimerkiksi pitkäaikaisina suhteina ihmisten sekä heidän kotiensa ja yhteisöjensä välillä. Kiintymyksen voidaan katsoa sisältävän monia erilaisia puolia, kuten tuttuutta, vakautta ja turvallisuutta, jotka kehittyvät pitkällä aikavälillä. Kun puhutaan syvällisestä kiintymyksestä paikkoihin, paikat koetaan oman itsen jatkumona. Tällaiset kiintymyssuhteet syntyvät päivittäisissä kokemuksissa. Ihmiset ovat usein myös mukana luomassa näitä paikkoja ja luovat niitä esimerkiksi muutosten jälkeen uudelleen ja uudelleen. (Brown & Perkins 1992, 280–284.)

Toistuvilla kokemuksilla lapsuuden paikoissa näyttäisi olevan suuri vaikutus myöhemmän paikkakiintymyksen kehityksessä. Erityisesti kokemusten sosiaaliset merkitykset ovat keskeisiä myös aikuisiän paikkakiintymyksen kannalta. Paikkaan liittyviä sosiaalisia merkityksiä luodaan yhdessä esimerkiksi vanhempien, opettajien ja ikätovereiden kanssa. (Jack 2010, 758.) Näin ollen siihen, miten kiinnymme paikkoihin aikuisena, voi vaikuttaa monet erilaiset lapsuuden paikkakokemukset.

Paikkakiintymyksen voidaan ymmärtää olevan osa ihmisen identiteettiä, koska se sisältää muistoja, tunteita, uskomuksia sekä tarkoituksia, jotka liittyvät fyysisiin ympäristöihin. Paikat täyttyvät henkilökohtaisista, sosiaalisista ja kulttuurisista tarkoituksista. Näin ollen ne luovat pohjaa, jolle yksilön identiteetti voi rakentua (Jack 2010, 757.) Kokemukset paikkoihin liittyen kietoutuvat identiteettiin, ja paikan merkitykset elämän eri vaiheisiin. Paikat vaikuttavat oleellisesti myös hyvinvointiimme. (Hyry-Beihammer, Hiltunen & Estola 2014, 4.)

Paikkakiintymys luo ihmiselle tunteen siitä, että hän kuuluu johonkin (Scannell & Gifford 2010, 6). Kuulumisen tunne on olennainen osa sitä, miten ihmiset ymmärtävät itsensä. Esimerkiksi kansalaisuus, kotikylä, lähikauppa, koulu ja vanha leikkipaikka ovat ihmisten keskeisiä identiteetin osia, jotka tukevat heidän turvallisuuden ja kuulumisen tunteitaan. (Jack 2010, 756.) Paikasta tulee osa ihmistä, kun hän tuntee kuuluvansa tiettyyn paikkaan. Oudosta ympäristöstä tulee itselle tuttu ja turvallinen. Kuulumisen tunne tiettyä paikkaa kohtaan on kuitenkin aina subjektiivinen kokemus. (Haarni, Karvinen, Koskela & Tani 1997, 17–18.)

Paikat heijastelevat kokemuksiamme sekä ulkomaailmasta, että kokemuksia myös meistä itsestämme. Sen vuoksi paikat eivät pysy ulkopuolella, vaan ne ikään kuin elävät mukana. Ihmiset suhteuttavat ympäristön sisältämät asiat osaksi omaa elämäänsä ja näin samalla ra-

kentävät itseään suhteessa ulkomaailmaan. (Jovero & Horelli 2002, 14.) Voidaan siis ajatella, että paikat kuvastavat ihmisen identiteettiä, joka voi kehittyä ja muuttua aivan kuten paikatkin. Lapsuuden tärkeä paikka voi muuttua ajan kuluessa vähemmän merkitykselliseksi. Paikkoja voidaan muokata myös oman identiteetin kehityksen mukana, kuten esimerkiksi sisustamalla koti uudelleen.

Paikkaidentiteetin voidaan katsoa olevan pohja yksilön identiteetille, koska fyysinen ympäristö ilmentää sitä, kuka ihminen on. Ihmisen tärkeisiin paikkoihin liittyy olennaisesti muuan muassa muistoja, ajatuksia ja arvoja. (Proshanky & Fabian 1987, 22–23.) Tournier kirjoittaa, että ihminen samaistuu usein niihin paikkoihin, joissa hän on elänyt. Ihminen kuvaa omaa maailmaansa paikkojen avulla. Ihmisillä on useita eri paikkoja, joihin liittyy erilaisia kokemuksia. Nämä kokemukset tekevät paikoista merkityksellisiä. Tournierin mukaan ihmisen voi todella oppia tuntemaan vain, jos tarkasteluun otetaan mukaan ihmiselle tärkeät paikat. (Tournier 1971, 13–15.) Karjalainen (1997b) kuvaa minuuden, yksilön ainutlaatuisen olemisen tässä ja nyt, kiteytyvän ajan ja paikan keskiössä. Hänen mukaansa inhimillisen todellisuuden rakennuselementit ovat siis aika, paikka ja minuus. (Karjalainen 1997b, 235.) Paikka on siis olennainen osa ihmisen identiteetin ja minuuden rakentumista.

Tutkielmassamme näemme, että paikkakiintymys rakentuu ennen kaikkea tiettyyn paikkaan liittyvistä kiintymyksen tunteista ja merkityksistä. Paikkaidentiteetti taas on sitä, miten paikka ja yksilö peilaavat toisiaan, paikkaa muokataan itselle sopivaksi mutta samalla paikka muokkaa meitä itseämme. Paikkakiintymys ja paikka identiteetti ovat siis käsitteinä varsin vahvasti sidoksissa toisiinsa. Näemmekin, että paikkakiintymystä ja paikkaan liittyvää identiteettiä ei voida erottaa toisistaan, vaan ne ovat aina yhteydessä toisiinsa ja yksilön paikkakokemusten muodostumiseen. Yksilön elämä on aina jollain tavalla sidoksissa paikkoihin, ja paikat myös muokkaavat yksilöä ja hänen identiteettiään. Näin ollen paikkojen tarkastelu kertoo meille myös ihmisistä ja siitä, mikä on heille henkilökohtaisesti tärkeää.

3.3 Lapsi ja lapsuus

Lapsen ja lapsuuden käsitteitä voidaan määritellä useista eri näkökulmista käsin. Yhtenä lapsuuden tarkastelussa esiin nousseena näkökulmana on lasten näkeminen joko olevina (being) tai tulevina (becoming) (Vanderbeck 2010, 39). Usein aikuiset näkevät lapset tulevaisuus-orientoituneesta näkökulmasta, jossa korostuu lapsen asema ennen kaikkea tulevana aikuise-
na, kasvamassa kohti “päämääräänsä”. Harvoin lapset kuvataan tavalla, joka arvostaa heitä

sellaisina kuin he ovat, lapsina, joilla on elämä tässä ja nyt, omine tarpeineen ja toiveineen. (Corsaro 2018, 6.) Monet aiheesta kirjoittaneet ovatkin peräänkuuluttaneet lasten tunnustamista ”itseisarvoisina olentoina”, eikä vain kohti aikuisuutta matkalla olevina yksilöinä, joiden kaiken kehityksen päämääränä on aikuisuuteen pääsy ja sitä varten tarvittavien ominaisuuksien omaksuminen (Vanderbeck 2010, 39). Lasten näkeminen lähinnä aikuisuutta kohti kasvavina yksilöinä näkyy mielestämme usein myös kasvatuksen ja koulutuksen toiminnan perusteluissa: lasten nähdään tarvitsevan tiettyjä taitoja ja osaamista pärjätäkseen aikuisina yhteiskunnassamme. Omassa tutkielmassamme näemme lapset ja lapsuuden nimenomaan merkityksellisinä tässä ja nyt, minkä takia annamme arvoa lasten omille kokemuksille.

Lapsuutta voidaan määrittää esimerkiksi lainsäädännöllisestä näkökulmasta. Suomessa lapsiksi määritetään tämän hetkessä lainsäädännössä alle 18-vuotiaat henkilöt. (Uusiautti & Määttä 2013, 12–13.) Tutkielmassamme ymmärrämme lapsiksi kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt. Otamme lapsen määritelmän hyvin laajassa mielessä mukaan siksi, että haluamme saada mahdollisimman laajan kuvan lapsuuden merkityksellisistä paikoista. Jatkotutkimusta ajatellen tarkasteltava ikäryhmä olisi syytä rajata tarkemmin, ja olemmekin kiinnostuneita tutustumaan myöhemmin erityisesti päiväkotikäisten lasten merkityksellisiin paikkoihin.

3.4 Paikkoja lapsille ja lasten paikat

Lasten merkityksellisiin paikkoihin liittyvien tutkimusten tarkastelun yhteydessä törmäsimme Rasmussenin (2004) esittämään ajatukseen siitä, että on olemassa paikkoja lapsia varten ja varsinaisia lasten omia paikkoja. Rasmussenin ajatus kuvaa hyvin lapsiin liittyviä paikkoja ja niiden näyttäytymistä yhteiskunnassamme, joten päätimme ottaa ajatusmallin osaksi tutkielmamme.

Rasmussen (2004) toteaa artikkelissaan, että lapset viettävät suurimman osan päivittäisestä arjestaan kotona, päiväkodissa tai koulussa ja organisoidussa vapaa-ajan toiminnassa. Pääasiassa nämä ympäristöt ovat paikkoja, joita aikuiset ovat suunnitelleet lapsille, paikkoja lapsia varten. Rasmussenin mukaan lapset kuitenkin kiinnittyvät heille aikuisten taholta suunniteltujen paikkojen ohella myös moniin muihin paikkoihin. Näihin paikkoihin hän viittaa termillä ”lasten paikat” (children’s places) erotuksena aikuisten luomilla paikoilla, joihin hän viittaa ilmauksella ”paikkoja lapsille” (places for children). Nämä lasten omat paikat voivat usein olla epävirallisia ja usein aikuisille näkymättömiäkin. (Rasmussen 2004, 155.)

Esimerkiksi koulut ja päiväkodit ovat siis pitkälti aikuisten suunnittelemissa paikkoja lapsille. Vaikka nämä ympäristöt ovat nimenomaan lapsille suunniteltuja ja suunnattuja “erityisiä” paikkoja, voivat ne jäädä lapsille toisaalta myös varsin pintapuolisiksi ja etäisiksi. (Rasmussen 2004, 157.) Lapset voivat kuitenkin tuntea kiintymystä ja kiinnostusta moniin sellaisiin paikkoihin, jotka eivät aikuisten näkemyksen mukaan “kuulu” lapsille. Lapsille tärkeitä paikkoja esimerkiksi koulun tai päiväkodin pihalla voivat olla esimerkiksi juuri ne paikat, jotka ovat aikuisten mielestä turhia, likaisia tai vaarallisia. Toisinaan ero paikkoihin suhtautumisessa voi aiheuttaa konfliktejakin lasten ja aikuisten välille, esimerkiksi lasten halutessa leikkiä paikassa, joka on aikuisen mielestä vaarallinen. (Rasmussen 2004, 161.)

Esimerkiksi Bartos (2013) on kiinnittänyt huomiota tapoihin, joilla lapset identifioivat kehollisia havaintojaan ympäristöstä. Hänen mukaansa lapset tunnistavat ja korostavat arkielämässään heille itselleen tärkeitä paikkoja ennen kaikkea aistiensa kautta. (Bartos 2013, 97.) Ne paikat, joita aikuiset luovat ja suunnittelevat lapsia varten, eivät välttämättä herätä lapsissa sellaisia tunteita, jotka tekisivät paikasta lapselle merkityksellisen. Tuanin (1997) mukaan paikan tuntu ei riipu ainoastaan aistillisista kohtaamisista paikan kanssa, vaan myös henkilökohtaisesta, ajan saatossa kertyneestä “perinnöstä” paikan kanssa. Tuan toteaa, että lapsi kokee maailman kokonaisvaltaisemmin kuin aikuinen, minkä vuoksi lapsi todennäköisemmin luo siteen paikkoihin juuri samana hetkenä (Tuan 1997, 185–186). Aikuisille paikan merkityksen muodostuminen voi siis olla ainakin toisinaan pidempi prosessi kuin lapselle. Aikuiset ovat lapsiin verrattuna vähemmän kokonaisvaltaisesti kiintyneitä paikkoihin ja luovat yleensä paikan tunnun paikkaan liittyvien muistojen avulla. (Bartos 2013, 91.) Koska aikuisilla ja lapsilla näyttää siis olevan ainakin osittain erilainen tapa muodostaa ja kokea paikkojen merkityksellisyyttä, ei voidakaan olettaa, että aikuisten lapsille suunnittelemaat paikat olisivat aina lasten näkökulmasta merkityksellisiä.

Bartosin (2013) mukaan lapsilla on nuoresta iästään johtuen vielä varsin vähän paikkoihin liittyviä kokemuksia. Näin ollen lasten paikkakokemuksiin liittyy usein uutuuden viehätystä ja, kuten jo aiemmin todettiin, lapset kokevat paikat kokonaisvaltaisesti. Koska aikuiset taas kokevat paikat eri tavoin, saattavat lapsille merkitykselliset paikat näyttäytyä aikuisille itsestään selvinä tai jäädä jopa täysin huomiotta. (Bartos 2013, 91.) Rasmussenin (2004) mukaan lapsuuden tutkijat käyttävät “lasten paikkojen” käsitettä kuvaamaan nimenomaan niitä paikkoja, joihin lapset samaistuvat, jotka he nostavat esiin ja joista he puhuvat. Käsitteen esiin nostamisen kautta voidaan hänen mukaansa auttaa aikuisia olemaan tarkkaavaisempia ja herkempiä sille, minkälaisiin paikkoihin lapset kiinnittyvät. Hänen mukaansa esimerkiksi opetta-

jia tulisi rohkaista tarkastelemaan oman instituutionsa miljöötä ja laajentamaan ymmärrystään lasten paikoista. (Rasmussen 2004, 165.)

Rasmussenin (2004) mukaan lasten paikat sijaitsevat, kuten voidaan olettaa, alueilla, joilla lapset elämässään liikkuvat. Hänen mukaansa oleellinen ero lapsille tehtyjen paikkojen ja lasten omien paikkojen välillä on siinä, että aikuinenkin voi tunnistaa ja erottaa lapsille tehdyt paikat, mutta vain lapset voivat kertoa omista “lasten paikoistaan”. Paikoista tulee “lasten paikkoja” vasta sitten, kun lapset kytkeytyvät niihin fyysisesti. Fyysiset havainnot paikasta mahdollistavat erilaisten merkitysten muodostumisen, kun paikkaan kohdistuu tunteita ja paikka opitaan tuntemaan. (Rasmussen 2004, 165–166.)

Rasmussenin (2004, 166) mukaan voidaan ajatella, että lapsia varten tehdyt paikat kuvastavat ennen kaikkea aikuisten näkemyksiä lapsista, kun taas lasten omat paikat kuvaavat selvästi sitä, miten lapset luovat merkityksellisiä suhteita myös moniin muihin paikkoihin. Tutkimuksemme haluamme kiinnittää huomiota juuri niihin paikkoihin, jotka lapset itse kokevat merkityksellisiksi ja tärkeiksi.

4 Lapsuuden merkitykselliset paikat

Rasmussenin (2004, 161) mukaan lapsia varten luodut paikat ja lasten omat paikat voivat olla toisinaan identtisiä keskenään, mutta toisaalta jotkin lasten omat paikat voivat olla aikuisten näkökulmasta lapsille sopimattomia. Aikuisten voi olla vaikeaa, jopa mahdotonta, huomata ja hahmottaa sitä, minkälaiset paikat ovat lapsille ja nuorille arvokkaita. Tässä osiossa tarkastelemme aiemman tutkimuksen pohjalta, minkälaisia paikkoja lapset pitävät merkityksellisinä.

4.1 Kotiin ja harrastuksiin liittyvät paikat

Monille lapsille ja nuorille koti on tärkeä ja merkityksellinen paikka. Kotiin liittyy usein monia positiivisia tunteita ja siellä koetaan olo turvalliseksi. Tosin koti voi olla myös pelottava tai ahdistava paikka, esimerkiksi perheriitojen tai yksinolon myötä. Erityisesti oma huone on monille lapsille tärkeä ja merkityksellinen paikka kotona (Kaivola & Rikkinen 2003, 180–182; Korpela 1992, Villanen 2006, 53.)

Omassa huoneessaan lapset viettävät aikaansa muun muassa musiikkia kuunnellen, piirtäen, läksyjä tehden tai vain pohtien asioita. Mielipaikkana on tuotu esiin myös tietokoneella pelaaminen sekä tv:n katsominen. (Villanen 2006, 53.) Esimerkiksi nämä Villasen tutkimuksessa esiin nousseet mielipaikat kuvaavat hyvin sitä, että usein paikan merkitys rakentuu siellä tapahtuvan toiminnan, ei vain paikan fyysisten puolten myötä.

Tärkeät paikat voivat olla myös harrastuksiin liittyviä paikkoja. Esimerkiksi Kaivolan ja Rikkisen (2003) tutkimuksessa nuorten tyttöjen harrastuksiin liittyvät mielipaikat olivat usein paikkoja, joissa he saivat olla eläinten parissa. Poikien harrastuksiin liittyvissä mielipaikoissa taas korostuivat enemmän liikuntamahdollisuudet. Harrastuksiin liittyvät paikat olivat myös Korpelan (1992, 252) tutkimuksessa muutamien nuorten mielipaikkoja. Korpelan mukaan harrastuksiin liittyvistä tärkeistä paikoista esiin nousivat muun muassa jäähallit, uima-altaat ja tallit.

Harrastusten ohella Kaivolan ja Rikkisen (2003) tutkimuksessa selvitettiin nuorten muuhun vapaa-aikaan liittyviä mielipaikkoja. Näissä vastauksissa nousi esiin muun muassa kaupat ja kaupungilla oleminen, kirjasto, elokuvateatterit sekä kahvilat. (Kaivola & Rikkinen 2003, 185–188.) Myös Korpelan (1992) tutkimuksessa mielipaikkoina esiin nousivat erilaiset ravintolat, kahvilat ja kaupat.

4.2 Luonnonympäristön paikat ja “muokattavissa” olevat paikat

Kaivolan ja Rikkisen (2003) tutkimuksessa selvitettiin erikseen nuorten mielipaikkoja luonnossa. Tutkimuksen mukaan luonnonympäristössä nuorille tärkeitä paikkoja olivat esimerkiksi rannat, perheen mökin ympäristö ja metsät. (Kaivola & Rikkinen 2003, 183–185.) Korpelan (1992, 252) tutkimuksessa luonnonpaikoista suosikeiksi mainittiin muun muassa puutarhat, mökit ja metsät.

Van Andelin (1990) tutkimukseen oli valittu mukaan muutama puistoalue, jotka oli tarkoitukseen uudistaa. Tutkimukseen osallistuneita lapsia haastateltiin kahdesti, ennen ja jälkeen puistoalueiden uudistuksen. Lapsilta kysyttiin heidän mieluisinta paikkaansa puistossa. Tutkimuksessa kummallakin kerralla nousi esiin, että lapset pitivät erityisesti leikkipuistoista tai isoista nurmialueista. Tärkeinä nähtiin myös erilaiset luonnon elementit, kuten puut ja pensaat. Vastaukset eivät siis eronneet toisistaan sen mukaan, oliko puistoalue jo uudistettu vai ei. Sillä, kuinka uusi tai moderni puistoalue oli, ei näyttänyt olevan vaikutusta sen vetovoimaan lasten silmissä. (van Andel 1990, 26, 29.)

Lapsia viehättävät myös sellaiset paikat, jotka eivät ole valmiiksi rakennettuja. Erilaiset luonnonympäristöt, rakentamattomat tilat tai ”ylimääräiset” tilat kotona olivat niitä paikkoja, joissa lapset saivat itse rakentaa omia maailmojaan. (Green & Turner 2017, 32.) Myös Rasmussenin (2004) tutkimuksessa lapset kokivat merkityksellisiksi muokkaamattomat paikat. Nämä paikat olivat pitkälti koskemattomia paikkoja, joita aikuiset eivät olleet muokanneet. Näihin paikkoihin lapset pystyivät luomaan omia paikkojaan, jotka kasvoivat heille merkityksellisiksi. (Rasmussen 2004, 157.) Christensenin ja Mikkelsenin (2013) tutkimuksessa huomattiin, että nuoret tytöt eivät pitäneet mitään tiettyä konkreettista paikkaa itselleen merkityksellisenä, vaan paikkoja “luotiin” tilanteen mukaan. Greenin (2013) tutkimuksessa korostuivat lapsille merkityksellisinä paikkoina sellaiset paikat, joissa lapset saivat itse luoda omia sääntöjään.

Lapsille tärkeät paikat ovat usein aikuisten silmissä sotkuisia ja epäjärjestyksessä. Niihin liittyy usein myös esimerkiksi epätoivottuja tai jopa kiellettyjä toimintoja. (Rasmussen 2004, 162.) Vesalan (2016, 204) mukaan aikuisilla on lapsia enemmän kokemuksia, mikä osaltaan lisää ajatuksia paikkoihin liittyvistä mahdollisista vaaroista. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että aikuiset näkevät monet lasten suosimat paikat vaarallisina.

4.3 Piiloutumisen paikat

Christensen ja Mikkelsen (2013) nostavat tutkimuksessaan esiin kahden tytön merkityksellisen paikan. Tytöt olivat parhaita ystäviä ja heillä oli yhteinen merkityksellinen paikka. Tyttöjen tärkeä paikka oli piilopaikka keskellä pensaita tien vieressä. Paikassa oleellista oli juuri sen näkymättömyys muille. Piilopaikka ei esimerkiksi ollut käytössä talvisin, koska lehdet tippuivat pois. (Christensen & Mikkelsen 2013, 203.)

Myös Greenin (2013) tutkimuksen mukaan lapset usein yhdistävät merkitykselliset paikat paikkoihin, joihin he voivat piiloutua. Green tutki lasten merkityksellisiä paikkoja heidän kodeissaan ja huomasi, että monille lapsille merkityksellisten paikkojen esittelyssä isona osana oli piiloutuminen. Lapset piiloutuivat muun muassa kaappeihin, sänkyjen ja peittojen alle sekä pöytien alle. (Green 2013, 20; Green 2015.)

4.4 Mielikuvituspaikat ja unelmissa olevat paikat

Oikeiden fyysisesti olemassa olevien paikkojen lisäksi lasten ja nuorten mielipaikat voivat olla myös osittain tai kokonaan kuviteltuja. Mielipaikat voivat olla haaveita tai unelmia kaukaisista paikoista, joiden nähdään olevan mieluisia, vaikka niitä ei suoraan olisi olemassa tai niissä ei olisi itse käyty. (Kaivola & Rikkinen 2003, 189–191.)

Paikka voi siis olla fyysisesti olemassa ja lapsille hyvinkin tuttu, mutta siihen voi liittyä monia vain haaveissa, unelmissa ja leikeissä esiin tulevia puolia. Fyysiset paikat voivat siis muodostua merkityksellisiksi niiden kuviteltujen ja yhdessä ystävien kanssa tosiksi sovittujen piirteiden myötä. Esimerkiksi Rasmussenin (2004) tutkimuksessa kaksi poikaa olivat rakentaneet paikan nimeltä ”Bumleby”. Pojat kuvailivat, että siellä sijaitsi taloja, teitä ja maissipeltoja. Aikuisen tai muun paikkaa tuntemattoman silmin paikalla saattoi kuitenkin nähdä vain kaatuneita puita keskellä metsää. (Rasmussen 2004, 157–158.) Myös Derrin (2006) tutkimuksen mukaan lasten merkitykselliset paikat olivat pitkälti mielikuvien varaan rakennettuja.

5 Paikan merkitystä rakentavat tekijät

Tutkimukset paljastavat, että lapsilla ei ole vain yhdenlaista erityistä paikkaa, vaan paikkoja on monenlaisia. Nämä paikat on tarkoitettu eri asioihin lasten elämässä ja niihin liittyy monia erilaisia merkityksiä. Useimmiten lapset kokevat erityiset paikat positiivisina omassa elämässään. Merkitykselliset paikat voivat olla esimerkiksi jollakin tapaa hauskoja tai muuten miellyttäviä. (Green 2013, 16.) Tässä luvussa tarkastelemme sitä, minkälaiset asiat vaikuttavat paikkojen merkityksen rakentumiseen.

5.1 Rauhoittuminen ja oma tila

Niissä merkityksellisissä paikoissa, joissa oleellista on nimenomaan tietty fyysinen paikka, eikä vaikkapa sosiaaliset aktiviteetit, aikaa käytetään esimerkiksi rauhoittumiseen ja omien ajatusten selvittämiseen. (Korpela 1992, 254–256.) Kaivolan ja Rikkisen (2003) tutkimuksen mukaan mielipaikoissa tärkeimpänä tehtävänä nousee esiin niiden tarjoama yksityinen tila, joka sopii rauhoittumiseen sekä omien tunteiden ja ajatusten selvittelyyn. Näin ollen paikat antavat mahdollisuuksia myös oman identiteetin rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Esimerkiksi monet luonnonympäristön paikat voivat tarjota turvallisen paikan omien ajatusten pohtimiseen. (Kaivola & Rikkinen 2003, 183, 193.)

Korpelan (1992) tutkimuksessa iso osa vastaajista valitsi mielipaikakseen oman huoneensa, koska siellä he saivat olla rauhassa ilman, että kukaan häiritsee. Omassa huoneessaan lapset ja nuoret pystyivät muun muassa katsomaan televisiota tai kuuntelemaan musiikkia ilman keskeytyksiä. Oma huone on lapsille tärkeä paikka, jonne voi mennä aina kun itse haluaa ja jossa voi tehdä, mitä haluaa. Omassa huoneessa olo koettiin turvalliseksi sekä rauhalliseksi ja siellä voi käydä läpi rauhassa erilaisia tunteita, kuten vihaa, pettymystä ja surua. (Kaivola & Rikkinen 2003, 182; Korpela 1992, 252–253.) Monille lapsille ja nuorille omassa mielipaikassa onkin tärkeää sen yksityisyys.

Usein lasten merkitykselliset paikat ovatkin salaisia paikkoja, joihin lapset eivät halua toisten tulevan. Paikkoihin kuuluu olennaisesti se, että muut eivät tiedä missä lapsi on, tai löydä häntä. “Näkymättömyys” ja oma rauha on tärkeää omassa merkityksellisessä paikassa. (Sobel 1990, 10.) Esimerkiksi piilopaikat nousivat usein esiin lapsille merkityksellisinä. Piiloutumisen avulla lapset saavat luoda omia paikkojaan. Omien paikkojen luominen tukee lapsen tunnetta siitä, että hänellä itsellään on mahdollisuus vaikuttaa tapahtumiin ja ympäristöönsä.

Nämä kokemukset tarjoavat lapselle osaamisen ja kykeneväisyyden tunteita ympäristössä, joka on pääasiassa aikuisten rakentama ja hallitsema. (Green 2015, 333.) Myös Christensenin & Mikkelsenin (2013) tutkimuksessa lapset, jotka piiloutuivat pensaisiin, pitivät paikkaa tärkeänä, koska siellä he saivat olla omassa rauhassaan ilman häiriöitä (Christensen & Mikkelsenin 2013, 203). Erityisesti pieniin ja ahtaisiin paikkoihin piiloutumiseen yhdistyi myös jännityksen elementti (Green 2013, 21).

Greenin (2013) tutkimuksessa nousi esiin lepäämisen merkitys paikkojen tärkeyttä tarkasteltaessa. Kirjojen lukeminen, nukkuminen ja läheisyys olivat tärkeä osa sitä, miksi esimerkiksi omaa sänkyä pidettiin mieleisenä paikkana. Näihin paikkoihin liittyi vahvasti kuulumisen tunteita ja esimerkiksi pehmolelujen koettiin olevan tärkeä osa paikkoja. (Green 2013, 22.) Merkitykselliset paikat näyttävät lapsille usein turvallisina ja paikkoihin liittyi rauhan ja tyyneyden tunteita. Merkitykselliset paikat voivatkin olla lapsille tärkeitä rauhoittumisen ja pohdiskelun paikkoja. (Sobel 1990, 10.)

5.2 Paikkojen sosiaaliset mahdollisuudet

Myös ystävyysuhteiden muodostaminen ja ylläpitäminen ovat tärkeä osa sitä, miksi jotkin paikat muodostuvat yksilölle merkityksellisiksi. Tietty paikka voi olla tärkeä osa esimerkiksi tiettyyn ryhmään kuulumisen ilmaisemisessa. (Vesala 2016, 197.) Lapset luovat paikkoja usein yhdessä ystävien kanssa. Paikkoja ei luoda vain sen vuoksi, että lapset haluaisivat olla yksin vaan myös siksi, että he saisivat yksityisen sekä rauhallisen paikan, missä olla yhdessä ystäviensä kanssa. Omassa rauhassa lapset saavat toimia omalla tahdillaan ja jakaa yhteisiä kiinnostuksen kohteitaan. (Christensen & Mikkelsen 2013, 205.)

Kjørholtin (2003) tutkimuksessa selvisi, että lapset rakentavat majoja muun muassa luodakseen paikkoja omalle ystäväpiirilleen. Omassa majassaan lapset saivat päättää omat käytäntönsä ja sääntönsä ilman, että aikuiset olivat mukana. Oma maja ja siellä toimiminen luo ikään kuin oman “pienoisperheen”, kodin, jossa on omat rutiininsa ja sääntönsä. (Kjørholt 2003, 277.)

Esimerkiksi Tani (2012) on todennut, että yhdessä olemalla nuoret ikään kuin “ottavat haltuunsa” julkista tilaa. Yhdessä oleminen tarjoaa myös mahdollisuuksia harjoitella osana ryhmää olemista sekä toimimista ilman sääntöjä sanelevia aikuisia. (Tani 2012, 151.) Paikkoihin

liittyvä yhdessäolo tarjoaa siis myös mahdollisuuksia harjoitella yhteisössä toimimista ja omasta toiminnasta vastaamista.

Kyrönlampi-Kylmänen (2010) on todennut tutkimuksessaan, että lasten ilon hetket päiväkodissa syntyvät pääasiassa leikistä muiden lasten kanssa. Leikki mahdollistaa lapsille tilaisuuden kommunikoida tasavertaisesti toistensa kanssa. Päiväkodissa lapsille tärkeä tila oli leikkihuone, sillä se tarjoaa mahdollisuuksia moniin erilaisiin leikkeihin. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 199–200.)

Monesti myös paikkoihin liittyvillä muistolla on suuri merkitys siinä, että paikka koetaan jollain tavalla tärkeäksi. Paikkoihin voi liittyä esimerkiksi muistoja läheisistä ihmisistä tai aiemmin lapsuudessa leikityistä leikeistä. (Kaivola & Rikkinen 2003, 188.) Paikka ei siis välttämättä ole enää tässä hetkessä yksilölle yhtä tärkeä kuin ennen, mutta siihen liittyvät muistot pitävät sen edelleen merkityksellisenä. Paikka voi edelleen olla osa ihmisen identiteettiä. Esimerkiksi kun aikuiset muistelevat lapsuutensa paikkoja, liittyy niihin usein muistoja läheisistä ihmisistä (esim. Ylitapio-Mäntylä 2014).

5.3 Paikan mahdollistamat aktiviteetit

Lapsille tärkeitä paikkoja ovat usein sellaiset paikat, jotka tarjoavat mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin (esim. Green 2013). Merkityksellisiin paikkoihin lukeutui myös paikat, jotka mahdollistivat jonkinlaisen aktiviteetin. (Korpela 1992, 252). Esimerkiksi Kyrönlammen ja Määttä (2013, 53) tutkimuksessa lapsille tärkeänä paikkana nousi esiin päiväkodin ”patjahuone”, sillä siellä lapset saivat leikkiä omia leikkejään rauhassa ja aikuisten katseilta syrjässä.

Van Andelin (1990) tutkimuksessa lasten suosikkipaikoiksi nousivat leikkipuistot sekä nurmialueet. Syiksi lapset kertoivat, että paikat olivat hyviä esimerkiksi jalkapallon pelaamista varten ja näissä paikoissa sai seuraa muista lapsista. (van Andel 1990, 29.) Luonnonympäristön nähdään tarjoavan myös monia erilaisia virikkeitä ja mahdollisuuksia monenlaisiin aktiviteetteihin. (Kaivola & Rikkinen 2003, 183.)

Rasmussenin (2004) tutkimuksessa nousi esiin erään pihan puu lapsille merkityksellisenä paikkana. Aikuisten näkökulmasta katsottuna puu ei ollut ”paikka lapsia varten”, mutta lapsille itselleen se oli sitäkin tärkeämpi. Puun nähtiin olevan paras puu kiipeilemistä varten ja osa sen viehätystä kumpusi varmasti myös siitä, että se oli ”kielletty” paikka. (Rasmussen 2004, 161.) Myös Vesalan (2016) tutkimuksesta kävi ilmi, että lapset innostuivat kokonaan

suunnittele mattomista paikoista. Nämä paikat ovat usein sellaisia, joita aikuiset voivat pitää vaarallisina tai yksinkertaisesti tylsinä. (Vesala 2016, 25.)

5.4 Paikkojen muokkaaminen ja kontrollin tunne

Lapset rakentavat usein itse ympäristöistä sellaisia, että ne palvelevat lasten sosiaalisia tarkoituksia, sekä mahdollistavat hauskanpidon. Lapset muuntelevat monipuolisesti paikkojen käyttötarkoituksia. (Vesala 2016, 47.) Sobel (1990) nostaa artikkelissaan esiin, että usein lasten merkitykselliset paikat ovat lasten itsensä löytämiä tai rakentamia. Lapsille tulisikin Sobelin mukaan tarjota mahdollisuuksia ja vapautta luoda omia paikkojaan vanhempien heille “valmiina” tarjoamien leikkimökkien ja puumajojen ohella. Usein merkitykselliset paikat ovat niiden tekijöiden “omia” (Sobel 1990, 10.)

Sobelin (1990) mukaan merkitykselliset paikat ovat usein ikään kuin lasten omia organisoituja maailmoja. Useat lapset pitävät omien pienten maailmojen luomisesta ja saattavat nähdä paljon vaivaa esimerkiksi putkistojen, sähköverkkojen ja muun infrastruktuurin rakentamiseen omaan maailmaansa. (Sobel 1990, 10.) Monille lapsille on siis tärkeää luoda mahdollisimman monimuotoisia omia maailmoja.

Greenin (2013) tutkimuksesta oli nähtävissä, että lapsia veti puoleensa ne erityiset paikat, jotka tarjosivat heille itsenäisyyden ja kontrollin tunteita. Erityisesti leikin, piiloutumisen, lepäämisen ja tutkimisen kautta lapset saivat itsenäisyyden tunteita. Itsenäisyyden kokemuksia luotiin valtaamalla ja rakentamalla omia paikkoja, luomalla omia sääntöjä, käyttämällä luovuutta ja mielikuvitusta sekä toimimalla itsenäisesti ympäristössä. (Green 2013, 25.) Merkitykselliset paikat toimivat monesti tekijöitään voimaannuttavina kokemuksina. Oman tärkeän paikan luominen on usein merkityksellinen, henkilökohtainen toiminto. Merkityksellisen paikan rakentaminen voi vahvistaa lapsen näkemystä siitä, että hän itse on kykenevä ja merkityksellinen. (Sobel 1990, 10.)

Myös tutkimiseen ja kokeilemiseen mahdollisuuksia tarjoavat paikat ovat usein lapsille tärkeitä. Erityisesti luonnonympäristössä tutkimisen merkitys korostuu (Green 2013, 23–24). Vesalan (2016) tutkimuksen mukaan koulupihoissa lapset ja nuoret kiintyvät todennäköisemmin niihin paikkoihin tai kohteisiin, joissa toimimiseen sisältyy haasteita tai jotka tuottavat erilaisia kehollisia aistimuksia. (Vesala 2016, 197.) Lapsia vaikuttaa siis viehättävän paikkojen tarjoamat mahdollisuudet ja haasteet. Lapsille merkityksellisten paikkojen ei siis tarvitse olla

valmiita tai täydellisiä, mikä on hyvä pitää mielessä myös lapsille rakennettavien tilojen suunnittelussa.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä osiossa tarkastelemme vielä tarkemmin tutkimuskysymyksiimme lähdekirjallisuudesta löytämiämme vastauksia. Pyrimme esittämään tiivistetystä keskeisimmät tulokset ja johtopäätökset aiheeseemme liittyen. Lisäksi pohdimme tutkielmamme luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

6.1 Merkitykselliset paikat

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli se, minkälaiset paikat ovat lapsille merkityksellisiä. Lähdekirjallisuudessa tuli esiin monia erilaisia paikkoja. Pääasiassa merkitykselliset paikat ovat lapsille itselleen tuttuja, mutta myös vieraat ja uudet paikat voivat olla lapselle tärkeitä.

Yhtenä lasten ja nuorten mielestä keskeisinä merkityksellisenä paikkana nousi esiin oma huone (Kaivola & Rikkinen 2003; Korpela 1992; Villanen 2006). Oman kodin ja huoneen tärkeys lapselle on loogista. Koti ja oma huone ovat paikkoja, joissa lapsi viettää suuren osan ajastaan. Myös harrastuksiin liittyvät paikat ovat monille lapsille tärkeitä. (Kaivola & Rikkinen 2003; Korpela 1992.) Kodin ohella suuri osa joidenkin lasten vapaa-ajasta kuluu harrastusten parissa ja harrastukset ovat varmasti myös tärkeä osa lapsen identiteettiä.

Myös monet luonnonympäristöön kuuluvat paikat olivat useiden lasten mieleen (Kaivola & Rikkinen 2003; Korpela 1992; van Andel 1990). Esimerkiksi ulkona oleminen ja luonnonympäristöön pääsy vaikuttavat siis olevan tärkeitä lapsille. Lapsia vetävät puoleensa myös monet erilaiset paikat, joita he voivat jollakin tavoin muokata (Christensen & Mikkelsen 2013; Green 2013; Green & Turner 2017).

Lapsia viehättävät muokattavissa olevat paikat voivat olla sellaisia, joita aikuiset eivät edes näe. Usein lapsia kiinnostavat paikat ovatkin aikuisen silmissä turhia, tyhjä tai jopa vaarallisia (Rasmussen 2004; Vesala 2016). Kuten Rasmussen (2004) toteaa, aikuisten ja lasten käsitykset lapsille sopivista paikoista poikkeavat usein toisistaan. Aikuisten lapsia varten suunnitellemat paikat eivät aina vastaa lasten paikkoihin kohdistamia toiveita.

Koska paikat, jotka lapset valitsevat “omikseen” eroavat usein selvästi paikoista, joita aikuiset luovat lapsia varten, tulisi lapsille tarjota mahdollisuuksia ympäristöjen suunnitteluun. Esimerkiksi leikkialueiden uudistamisessa olisi hyvä hyödyntää lasten ja nuorten näkemyksiä

siitä, minkälainen alue olisi kiinnostava ja innostava lapsille itselleen. Lapset myös usein luovat omia merkityksellisiä paikkojaan muokkaamalla ja rakentamalla niitä, joten lasten kiinnostus suunnitteluun ja rakenteluun voisi olla avuksi myös suurempien kokonaisuuksien virallisessa toteutuksessa. (Rasmussen 2004, 162.)

Myös esimerkiksi piiloutumiseen soveltuvat paikat ovat monien lasten mielestä kiehtovia (Christensen & Mikkelsen 2013; Green 2013, 2015). Piiloutumisen paikoissa kiehtovaa on se, että lähes mihin vain voi mennä piiloon ja lapset vaikuttavat keksivän piilopaikkoja oikeastaan kaikissa ympäristöissä, joissa he toimivat. Piilopaikat nousivat esiin erityisesti pienten lasten keskuudessa. Lapset piiloutuvat usein kaappeihin, sänkyjen tai pöytien alle, vilttien alle tai pensaisiin. Erilaiset ahtaat paikat kiehtovat lapsia. (Green 2013, 2015.)

Lapsille merkityksellisiä paikkoja voivat olla myös esimerkiksi sellaiset paikat, joissa he eivät itse ole käyneet tai joita ei ole edes olemassa (Kaivola & Rikkinen 2003). Tällaisia unelmissa olevia paikkoja voivat olla esimerkiksi ulkomailla olevat kohteet tai fiktiivisissä lähteissä esiintyvät paikat. Näistä paikoista lapset voivat saada tietoa esimerkiksi kuvien, tv-ohjelmien ja kirjallisuuden kautta. Paikka voi siis olla tärkeä ja merkityksellinen, vaikka suoraa henkilökohtaista kontaktia paikkaan ei olisikaan.

Lapset siis valitsevat itselleen merkityksellisiksi paikoiksi sellaisia paikkoja, jotka ovat heille itselleen jollain tapaa tärkeitä. Lapset nimeävät itselleen merkityksellisiksi myös monia sellaisia paikkoja, joita heidän vanhempansa eivät osaa ajatella lapselleen tärkeinä (Green 2013, 25.) Esimerkiksi Korpelan, Kytän ja Hartigin (2002) tulosten mukaan valtaosa tutkimukseen osallistuneista lapsista oletti vanhempiansa tietävän, mikä heidän lempipaikkansa on. Monet vanhemmista eivät kuitenkaan osanneet nimetä lapsensa lempipaikkaa (Korpela, Kyttä & Hartig 2002, 393.)

Lapset siis luovat ja rakentavat omia paikkojaan monin eri tavoin. Lasten omien paikkojen monet muodot ja merkitykset kuvaavat vahvasti sitä, että lapset ovat osaavia ja kykeneviä sosiaalisia toimijoita. Lapset valitsevat paikkoja omien tarpeidensa, ajatustensa ja mieltymystensä mukaan. (Rasmussen 2004.) Me aikuiset emme siis voi, emmekä saisi, sanoa, mitkä paikat ovat lapsille merkityksellisiä ilman, että kuulemme lasten omia näkemyksiä asiasta.

6.2 Mikä tekee paikasta merkityksellisen?

Toisen tutkimuskysymyksemme tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät tekevät paikoista merkityksellisiä lapsille. Merkityksellisten paikkojen tapaan myös merkityksiä muodostavia tekijöitä oli monenlaisia. Paikan merkityksen rakentumisessa keskeisiä olivat sekä erilaiset tunteet että konkreettiset paikoissa tapahtuvat toiminnot.

Rauhoittumisen ja pohdiskelun merkitys nousee usein esiin syynä paikkojen merkityksen rakentumiselle (Christensen & Mikkelsen 2013; Green 2013, 2015; Kaivola & Rikkinen 2003; Korpela 1992; Sobel 1990). Kuten aiemmin todettu, paikoilla on tärkeä merkitys myös yksilön identiteetin kehittymiselle. Näin ollen merkityksellisten paikkojen tarjoama mahdollisuus mietiskelyyn ja omien ajatusten selvittelyyn on varmasti tärkeä osa lasten ja nuorten kehittymistä oman itsensä tuntemiseen. Oman huoneen tärkeys korostui useissa eri lähteissä, koska siellä lapset ja nuoret saivat aikaa rauhoittua ja tehdä juuri sitä mitä itse halusivat (esim. Korpela 1992). Omassa huoneessa pystyttiin myös tekemään itselle mielekästä toimintaa, kuten kuuntelemaan musiikkia tai lukemaan kirjaa, ilman, että kukaan häiritsee.

Rauhoittumisen ja itsekseen olon ohella myös paikkojen mahdollistama sosiaalisuus ja yhdessäolo ovat tärkeä osa paikkojen merkityksellisyyttä (Christensen & Mikkelsen 2013; Kjørholt 2003; Kyrönlampi-Kylmänen 2010; Tani 2012; Vesala 2016). Läheiset ihmiset ovatkin usein huomattavassa roolissa myös siinä, miksi jokin paikka koetaan merkityksellisenä. Paikkojen tutkiminen ja niissä leikkiminen voi toimia lasten välistä ystävyyttä syventävänä tekijänä (Green & Turner 2017, 31). Esimerkiksi Kaivolan ja Rikkisen (2003, 186) tutkimuksen mukaan 15-vuotiaiden mielipaikoissa korostui enemmän sosiaalinen vuorovaikutus kavereiden kanssa kuin 12-vuotiaiden vastauksissa. Voi siis olla, että vanhemmat näkivät nuorempia enemmän tärkeänä juuri sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen osana paikkojen merkitystä.

Myös paikkoihin liittyvät muistot luovat paikoille merkityksiä (Kaivola & Rikkinen 2003; Ylitapio-Mäntylä 2014). Paikkoihin liittyvissä muistoissa ihmiset ovat keskeisiä paikan tärkeyden suhteen. Muistot ovat myös keskeinen osa sitä, mitä paikkoja yksilö nimeää itselleen merkityksellisenä myöhemmin elämässään.

Monissa paikoissa merkityksellistä vaikuttaa olevan ennen kaikkea niiden mahdollistamat erilaiset aktiviteetit (Green 2013; Kaivola & Rikkinen 2003; Korpela 1992; Rasmussen 2004; van Andel 1990; Vesala 2016). Kyrönlampi-Kylmäsen (2010) mukaan lapset ovat esimerkiksi päiväkodissa paljon liikkeessä, he pyörivät, häärivät ja liikkuvat paikasta toiseen. Aktiivi-

teettien merkitys osana paikkojen tärkeyttä ei siis yllätä. Lisäksi aktiviteetit antavat myös tilaisuuksia yhdessäoloon ystävien ja perheen kanssa.

Moniin merkityksellisiin paikkoihin liittyy oleellisesti se, että lapset voivat muokata niitä omiin tarpeisiinsa sopiviksi. Näin lapset saavat myös itsenäisyyden, kykeneväisyyden ja kontrollin tunteita, jotka tukevat heidän omaa toimijuuttaan. (Green 2013; Sobel 1990; Vesala 2016.) Näin ollen paikkojen tarjoamat tunteet voivat tukea esimerkiksi lapsen itsenäisyyden tunteita ja rohkaista heitä toimimaan aktiivisesti ympäristössään. Myös paikkojen mahdollistama tutkiminen ja kokeilu näyttävät tärkeänä osana paikan merkityksellisyyttä (Green 2013; Vesala 2016).

6.3 Tutkielman luotettavuus

Löysimme monipuolisesti niin kansainvälisiä kuin kotimaisiakin lähteitä tutkielmaamme, mikä lisää tutkielman luotettavuutta. Tutkielmassamme on lähteitä myös eri tieteenaloilta. Eri tieteenalojen lähteiden hyödyntäminen antaa tarkasteltavasta ilmiöstä monipuolisen kuvan. Lähteemme ovat tieteellisiä ja monet nimenomaan vertaisarvioituja kansainvälisesti julkaistuja artikkeleita.

Lapsuuteen ja lapsiin liittyvän tutkimuksen kohdalla on tärkeää huomata myös se, että tutkimuksen toteuttamiseen sisältyy aina myös jonkinlaista vallankäyttöä. Vallan elementti näkyy muun muassa tutkimusaiheen valinnassa, sillä tutkimusaiheen valinta kuvastaa osaltaan sitä, mikä nähdään merkityksellisenä ja tärkeänä. (Ruoppila 1999, 26.) Lisäksi tutkimuksen teeman valinta on merkityksellinen siksi, että se myös osaltaan määrittää, minkälaiset mahdollisuudet lapsilla on osallistua tutkimukseen ja millaisena lapsuus näyttää (Peltokorpi, Määttä & Uusiautti 2013, 34.). Esimerkiksi tässä tutkielmassa näkyy se, että me näemme lapset aktiivisina ja itsenäisinä toimijoina. Lisäksi tutkimusaiheen valintaan ja sen käsittelyyn vaikuttaa se, että me itse näemme lasten kokemukset merkityksellisinä ja itseisarvoisen tärkeinä. Nämä tekijät kuitenkin tulevat esiin työssä, eikä niitä yritetä piilotella.

Työskentely yhdessä on mahdollistanut tutkielmasta ja sen aiheesta keskustelun, mikä taas on saanut meidät pohtimaan ja arvioimaan omia näkemyksiämme ja ajatuksiamme monesta eri näkökulmasta. Näemme, että yhdessä työskentely ja asioiden pohtiminen lisää tutkielmamme luotettavuutta. Esimerkiksi lähdemateriaalien tulkinnassa on mukana meidän molempien käsi-

tys siitä, mitä alkuperäinen kirjoittaja on tarkoittanut. Näin ollen riski siitä, että tulkitsemme materiaalia liiaksi omista näkökulmistamme käsin, on pienempi kuin yksin työskenneltäessä.

Yhtenä haasteena tutkielmallemme oli lasten määrittely koskemaan varsin laajasti kaikkia alle 18-vuotiaita. Voimme lähes varmasti todeta, että eri-ikäisten lasten ja nuorten välillä on huomattavia eroja siinä, minkälaiset paikat ovat heille merkityksellisiä ja miksi. Toisaalta myös uskomme, että tietyt tekijät ovat yleisiä yksilöille iästä riippumatta. Esimerkiksi tarve omaan rauhaan ja tunteet siitä, että voi itse vaikuttaa omaan toimintaansa ja ympäristöönsä, ovat todennäköisesti tärkeitä lähes kaikille.

Kuten paikan käsitteen määrittelystä nähdään, on paikan ja tilan käsitteitä määritelty monin eri tavoin ja eri lähtökohdista käsin. Näin ollen voi olla mahdollista, että olemme tulkinneet joissakin lähdeoteoksissamme käytettyjä paikan ja ympäristön käsitteitä eri tavalla, kuin niiden alkuperäinen kirjoittaja. Toisaalta käytetyissä lähteissä toistuivat pitkälti samat teemat, paikat ja paikkojen merkitykseen vaikuttavat tekijät. Tämä viittaa siihen, että pääasiassa liikumme muiden aihetta tarkastelleiden kanssa saman ilmiön äärellä.

7 Pohdinta

Koemme, että yhdessä työskentely tutkielmamme parissa on ollut todella antoisaa ja opettavaista. Erityisesti mahdollisuus keskustella lasten tärkeistä paikoista ja merkityksen muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä on vienyt työskentelyä hyvin eteenpäin. Olemme päässeet työskentelyn yhteydessä hyödyntämään molempien vahvuuksia ja osaamista sekä samalla oppineet toisiltamme. Yhteistyön toimimisen kannalta tärkeää on myös se, että olemme olleet sitoutuneita ja motivoituneita tutkielman tekemiseen. Haluammekin tuoda vielä esiin keskeisiä työskentelyn yhteydessä esiin nousseita huomioitamme.

Rasmussenin (2004) näkemys siitä, että lapsuuden paikat ovat jakautuneet paikkoihin lapsia varten ja lasten omiin paikkoihin kuvaa nähdäksemme hyvin sitä, kuinka lapset aktiivisesti luovat myös täysin omia paikkojaan. Lapsuuden tutkimuksessa vallalla oleva ajatusmalli korostaakin lasten olevan aktiivisia ja kyvykkäitä toimijoita. Lapsilla nähdään olevan taitoa ja neuvokkuutta hyödyntää omaa osaamistaan omassa elämässään. (Setälä 2012, 200.) Tämä ajattelutapa tukee myös näkemystä siitä, että lasten omat kokemukset ja ajatukset paikoista ovat tärkeitä ja merkityksellisiä. Näemmekin, että lasten paikkakokemusten esiin nostaminen on tärkeä osa lasten omien kokemusten ja näkemysten arvostamista. Vastaavasti merkitykselliset paikat näyttävät olevan tärkeä osa lapsen kokemuksia siitä, että hän on itse osaava ja kykenevä aktiivinen toimija.

Lähdekirjallisuuden pohjalta selvisi, että lasten mielipaikat erosivat usein siitä, mitä aikuiset uskoivat niiden olevan. Myös instituutioissa, kuten kouluissa ja päiväkodeissa, olisi hyvä ottaa tämä huomioon. Koska lapsia saattaa kiehtoa juuri ne paikat, jotka ovat aikuisten mielestä epäsoveliaita lapsille, on syytä myös kyseenalaistaa se, miksi paikat nähdään sopimattomina. Lasten kuuleminen kiinnostavien paikkojen suhteen voisi avata uusia mahdollisuuksia lasten ajatusmaailman ymmärtämiseksi.

On tärkeää, että kasvattajat havahtuisivat huomaamaan, että omien paikkojensa avulla lapset aktiivisesti rakentavat omaa kulttuuriaan ja paikkojaan. Lasten tulee saada etsiä omat paikkansa tässä aikuislähtöisessä maailmassa, jotta he kokevat voivansa vaikuttaa asioihin ja rakentaa omaa paikkaidentiteettiään. Lasten omat paikat ovat tärkeä osa heidän elämäänsä. Ne mahdollistavat sen, että lapset voivat olla sosiaalisessa kanssakäymisessä aikuisten ja ikätoverien kanssa sekä sen, että he voivat neuvotella omat sääntönsä, osallistua leikkiin sekä löy-

tää lohtua ja turvaa. (Green 2015; Kyrönlampi-Kylmänen 2010.) Nähdäksemme aikuisten on tärkeää antaa tilaa ja mahdollisuuksia myös lasten oman maailman ja kulttuurin esiin pääsulle.

Paikkojen mahdollistamat rauhoittumisen ja itsekseen mietiskelyn hetket nousivat esiin paikkojen merkityksen tarkastelussa. On tärkeää huomioida, että esimerkiksi piiloutuminen ei aina tarkoita sitä, että lapset haluaisivat mennä pois aikuisten silmien alta tekemään jotain “pahaa”. Piiloutuminen vaikkapa peiton alle voi olla päiväkodissa ainoa paikka ja hetki, jossa lapsi saa olla omassa rauhassa. Näin ollen olisikin tärkeää, että lapsille ja nuorille tarjottaisiin mahdollisuuksia löytää itselleen sopiva paikka pohtimiseen ja rauhoittumiseen.

Green (2013) on todennut, että esimerkiksi kasvatustieteen ammattilaisten tulisi kiinnittää huomiota lasten käynnistämien ja aikuisen ohjaamien paikkakokemusten väliseen tasapainoon. Erityisesti olisi hyvä järjestää lapsille avoimia tiloja ja toimintoja, jolloin lapselle annetaan mahdollisuuksia vaikuttaa tapahtuviin toimintoihin ja saada tunne siitä, että myös hänellä on mahdollisuuksia kontrolloida ympäristöään. (Green 2013, 8.) Esimerkiksi päiväkotien ja koulujen ympäristöihin olisikin hyvä sisällyttää muokattavia tiloja. Uskomme, että tämä tarjoaisi lapsille ja nuorille mahdollisuuksia tutustua itseensä ja rakentaa omaa identiteettiään. Samalla myös esimerkiksi oppiminen ja sosiaaliset taidot voivat kehittyä, sillä näemme, että itsensä tuntevan lapsen on helpompi löytää toimivia oppimistapoja ja toimia yhdessä muiden kanssa. Paikkojen merkityksessä nousi esiin sekä halu olla yksin että myös sosiaalisten suhteiden merkitys paikkojen tärkeydessä. Molemmilla puolilla on varmasti oma tärkeä asemansa paikkojen merkityksen muodostumisessa, tarvitseehan jokainen ihminen sekä toisten seuraa että aikaa ja tilaa yksinololle.

Lähdekirjallisuudesta löytyi suhteellisen vähän tietoa siitä, millaisia merkityksellisiä paikkoja lapsilla on erilaisten instituutioiden piirissä. Jonkin verran on tutkittu esimerkiksi koulupihan tärkeitä paikkoja, mutta koulujen ja päiväkotien sisätilojen tarkastelu on jäänyt pitkälti näkymättömiin. Näemmekin, että tätä aihepiiriä olisi syytä tutkia tarkemmin. Olemmekin kiinnostuneita jatkossa tarkastelemaan lasten merkityksellisiä paikkoja päiväkotiympäristössä.

Ylitapio-Mäntylä (2014) toteaa, että paikka toimii itseilmaisun muotona ja tukena niin lapsilla kuin aikuisillakin. Hänen mukaansa onkin tärkeää pohtia, miten paikkoja, niiden kuvauksia ja niihin liittyviä tarinoita voitaisiin hyödyntää kasvatuksessa ja lapsen mielekkään toiminnan tukemisessa. Olisikin tärkeää tarkastella millaisiin paikkoihin lapset itse hakeutuvat mielellään, millaisia tiloja lapset itse rakentavat ja millaisissa paikoissa he saavat toteuttaa itseään.

(Ylitapio-Mäntylä 2014, 193.) Koemme, että tämän tutkielman tekemisen myötä olemme ottaneet askeleen tähän Ylitapio-Mäntylän peräänkuuluttamaan suuntaan.

Lähteet

- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (4. uud. p.). Tampere: Vastapaino.
- Bartos, A. E. (2013). Children sensing place. *Emotion, Space and Society* 9, 89–98.
- Brown, B. B. & Perkins, D. D. (1992). Disruptions in Place Attachment. Teoksessa: Altman, I. & Low, S. M. (toim.), *Place Attachment*. (279–304). New York: Plenum Press.
- Cele, S. (2006). Communicating Place. Methods for Understanding Children’s Experience of Place. *Acta Universitatis Stockholmiensis/Stockholm Studies In Human Geography* 16. Stockholm: Stockholm University.
- Christensen, P. & Mikkelsen, M. R. (2013). ‘There is Nothing Here for Us..!’ How Girls Create Meaningful Places of Their Own Through Movement. *Children & Society* 27, 197–207.
- Corsaro, W.A. (2018). *The sociology of childhood*. (5. p.) Kalifornia: Sage, Thousand Oaks.
- Denney, A. S. & Tewksbury, R. (2012). How to write a Literature Review. *Journal of criminal justice education*, 1–17.
- Derr, T. (2006). ‘Sometimes birds sound like fish’: Perspectives on children’s place experiences. Teoksessa: Spencer, C. & Blades, M. (toim.), *Children and their environments. Learning, using and designing spaces*. (108–123). Cambridge: Cambridge University Press.
- Forselles-Riska, C. (2006). Menneisyyden muuttuvat paikat. Teoksessa: Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.), *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. (218–231). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Green, C. (2012). Listening to Children: Exploring Intuitive Strategies and Interactive Methods in a Study of Children’s Special Places. *International Journal of Early Childhood* 44, 269–285.
- Green, C. (2013). A Sense of Autonomy in Young Children’s Special Places. *International Journal for Early Childhood Environmental Education* 1(1), 8–31.
- Green, C. (2015). “Because We Like To”: Young Children’s Experiences Hiding in Their Home Environments. *Early Childhood Education Journal* 43, 327–336.
- Green, N. & Turner, M. (2017). Creating Children’s Spaces, Children Co-Creating Place. *Journal of Childhood Studies* 42(3), 27–39.
- Gustafson, P. (2001). Meanings of place. Everyday experience and theoretical conceptualizations. *Journal of Environmental Psychology* 21, 5–16.

- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (1997). Johdatus nykymaantieteeseen. Teoksessa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.), *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen.* (9–34). Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hyry-Beihammer, E. K., Hiltunen, M. & Estola, E. (2014). Johdanto. Teoksessa: Hyry-Beihammer, E. K., Hiltunen, M. & Estola, E. (toim.), *Paikka ja kasvatusta* (4–8). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Jack, G. (2010). Place Matters: The Significance of Place Attachments for Children's Well-Being. *British Journal of Social Work* 40, 755–771.
- Jovero, S. & Horelli, L. (2002). Nuoret ja paikallisuuden merkitys. Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-Havukosken alueella. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja 2002 B84*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Kaivola, T. & Rikkinen, H. (2003). Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. *Tietolipas 199*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Karjalainen, P. T. (1997a). Maailman paikoista paikan maailmoin. Kokemisen geografiaa. *Tiedepolitiikka* 4, 41–46.
- Karjalainen, P. T. (1997b). Aika, paikka ja muistin maantiede. Teoksessa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.), *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen.* (227–241). Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kjørholt, A. T. (2003). 'Creating a Place to Belong': Girls' and Boys' Hut-building as a Site for Understanding Discourses on Childhood and Generational Relations in a Norwegian Community. *Children's Geographics* 1(1), 261–279.
- Knuuttila, S. (2006). Paikan moneus. Teoksessa: Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.), *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85. (7–11). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Korpela, K. M. (1992). Adolescents' Favourite Places and Environmental Self-Regulation. *Journal of Environmental Psychology* 12, 249–258.
- Korpela, K., Kyttä, M. & Hartig, T. (2002). Restorative experience, self-regulation, and children's place preferences. *Journal of Environmental Psychology* 22, 387–398.
- Kullman, K., Strandell, H. & Haikkola, L. (2012). Lapsuuden muuttuvat tilat. Näkökulmia lapsuuteen 2000-luvulla. Teoksessa: Strandell, H., Haikkola, L. & Kullman, K. (toim.), *Lapsuuden muuttuvat tilat.* (9–26). Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. (2010). Päiväkoti ja koti lapsen paikkana. Teoksessa: Kallio, K. P., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.), *Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimus-*

- verkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 106.* (197–212). Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kyrönlampi, T. & Määttä, K. (2013). Using Children as Research Subjects: How to Interview a Child aged 5 to 7 Years. Teoksessa: Uusiautti, S. & Määttä, K. (toim.), *How to Study Children. Methodological Solutions of Childhood Research.* (51–65). Rovaniemi: Lapland University Press.
- Laine, T. (2010). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* (3. uud. ja täyd. p.) (28–45). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mårtensson, F. (2004). Landskapet i Leken. En Studie i Utomhuslek på Förskolegården. (Landscape in Play. A Study on Outdoor Play in the Preschool Yard). *PhD dissertation, AGRARIA 464*, Alnarp: Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Peltokorpi, E.-L., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2013). How to Ensure Ethicality of Action Research in the Classroom? Teoksessa: Uusiautti, S. & Määttä, K. (toim.), *How to Study Children. Methodological Solutions of Childhood Research.* (29–50). Rovaniemi: Lapland University Press.
- Proshansky, H. M. & Fabian A. K. (1987). The Development of Place Identity in the Child. Teoksessa: Weinstein, C. S. & David, T. G. (toim.), *Spaces for Children. The built environment and child development.* (21–40). New York: Plenum Press.
- Rasmussen, K. (2004). Places for children. Children's places. *Childhood 11*(2), 155–173.
- Ruoppila, I. (1999). Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.), *Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä.* (26–51). Jyväskylä: Atena.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus. Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. *Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4.* Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Scannell, L. & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology 30*, 1–10.
- Setälä, P. (2012). Vaarallinen ja likainen tila. Turvallisuuteen eristetty lapsuus. Teoksessa: Strandell, H., Haikkola, L. & Kullman, K. (toim.), *Lapsuuden muuttuvat tilat.* (177–202). Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Sillanpää, T. (2017). Muistetun lapsuuden maantiede. Päiväkotimuistot lapsuuden maantieteen ja muistitietotutkimuksen leikkauspinnassa. *Kasvatus & Aika 11*(3), 70–79.

- Sobel, D. (1990). A Place in the World: Adults' Memories of Childhood's Special Places. *Children's Environments Quarterly* 7(4), 5–12.
- Tani, S. (2012). Eletty ja kuvattu kaupunki. Nuorten kaupunkipiirroksiset tulkinnan kohteina. Teoksessa: Strandell, H., Haikkola, L. & Kullman, K. (toim.), *Lapsuuden muuttuvat tilat*. (147–175). Jyväskylä: Bookwell Oy.
- Tournier, P. (1971). *Ihmisen paikka*. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiön kirjapaino.
- Tuan, Y-F. (1997). *Space and Place. The Perspective of Experience*. (7. p.). Minnesota: the University of Minnesota Press.
- Uusiautti, S. & Määttä, K. (2013). Many Dimensions of Child Research. Teoksessa: Uusiautti, S. & Määttä, K. (toim.), *How to Study Children. Methodological Solutions of Childhood Research*. (11–27). Rovaniemi: Lapland University Press.
- van Andel, J. (1990). Places Children Like, Dislike, and Fear. *Children's Environments Quarterly* 7(4), 24–31.
- Vanderbeck, R. M. (2010). Kompetentteja sosiaalisia toimijoita? Pohdintoja lapsuuden tutkimuksen 'aikuisista'. Teoksessa: Kallio, K. P., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.), *Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 106*. (33–52). Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17*. (2016). Helsinki: Opetushallitus.
- Vesala, P. (2016). Koulupihan merkitys alakoulun oppilaille. Lapsen ja ympäristön vastavuoroisen suhteen analyysi. *Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology* 84. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Villanen, H. (2006). Lähimetsä ympäristökasvatuksessa. Tupoksen lähiluonto lasten ja aikuisten kokemana. Teoksessa: Mönkkönen, M. & Mäntysalo, R. (toim.), *EkoSuKaT-tutkimushankkeen väliraportti 4. Limingan Tupos. Yhdyskuntasuunnittelun laboratorio. Julkaisu C 100*. (49–55). Oulu: Oulun yliopisto.
- Villanen, H. & Alerby, E. (2013). The sense of place. voices from a schoolyard. *Education in the North* 20 (Special Issue), 26–38.
- Ylitapio-Mäntylä, O. (2014). Valokuvallisia paikkatarinoita lapsuudesta. Teoksessa: Hyry-Beihammer, E. K., Hiltunen, M. & Estola, E. (toim.), *Paikka ja kasvatus* (170–198). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.